

Székesfehérvár, 1883. május 23. – Budapest, 1955. június 29.

Polgári családban született, apja jó hírű ügyvéd volt, aki a Függetlenségi és 48-as Párt tagjaként kezdett politikával foglalkozni, majd 1894-ben a Katolikus Néppárt egyik megalapítója lett. Székesfehérváron a cisztercita rend főgimnáziumában érettségizett 1900-ban. Egyetemi tanulmányait a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte történelem, német és francia nyelv és irodalom szakon. Állami ösztöndíjasként tagja volt az Eötvös József Kollégiumnak. 1905–1906-ban egy évig a Magyar Nemzeti Múzeumban dolgozott, majd 1908-tól 1910-ig az Országos Levéltár gyakornoka. Egyidejűleg, gyakorlatilag 1907-től a bécsi Császári és királyi házi, udvari és állami levéltár munkatársa, 1908-tól gyakornoki, 1910-től fogalmazói, 1912-től allevéltárosi beosztásban. Összesen tizenhét évet töltött Bécsben. 1916-ban a budapesti egyetemen a 16–18. századi magyar történelemből magántanári képesítést szerzett. 1924-ben megkapta az egyetemi rendkívüli tanári címet. 1925-ben egyetemi tanárnak nevezték ki a budapesti egyetemre az újkori magyar történeti tanszékre. 1925-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1941-től rendes tagja. 1920-ban megjelent Három nemzedék című munkájában ő alapozta meg az 1918–1919-es forradalmak után hatalomra került ellenforradalmi rendszer hivatalos ideológiáját. 1927 szeptemberétől 1939 decemberéig szerkesztette a konzervatív szemléletű, Bethlen István politikáját támogató Magyar Szemlét. A bethleni kormányzati rendszer bukását, Hitler és a német fasizmus hatalomra kerülését s Gömbös Gyulának a német típusú fasiszta rendszer bevezetésére tett kísérletét látva felülvizsgálta korábbi politikai nézeteit; a Három nemzedék 1934. évi kiadásához mellékelte utószavában felhívta a figyelmet a Magyarországot fenyegető német veszélyre, s konzervatív katolikus oldalról bírálta a hitlerizmust. A második világháború alatt az angolszász orientációjú konzervatív ellenzék, a Bethlen-csoport tagjaként bekapcsolódott a függetlenségi és népfrontmozgalomba. 1939 és 1944 között a németellenes, ellenzéki Magyar Nemzet vezető publicistája. Szóban és írásban kiállt a független, szabad Magyarország mellett. A szabadság fogalma címmel cikket írt a szociáldemokrata Népszava híres, a németellenes nemzeti összefogást példázó 1941. karácsonyi számába. Részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság létrehozását célzó, tárgyalásokon, kezdetben vállalta annak elnöki tisztét, de később visszalépett, és az emlékbizottság nyilvánosságra hozott felhívását sem írta alá. 1942 szeptemberében a Schönherz-perben elment tanúskodni a kommunisták mellett. 1943 januárjában elvállalta a Petőfi születésének százhuszadik évfordulóján rendezett ünnepségek egyik fővédnöki tisztét. A Valahol utat veszítettünk című nevezetes, 1943–1944-ben a Magyar Nemzetben közzétett cikksorozatában bírálta az ellenforradalmi rendszer hivatalos politikáját, s figyelmeztetésül felidézte a reformkor polgári demokratikus eszményeit. A német megszállás alatt visszahúzódott, a nyilas hatalomátvétel után bujdosni kényszerült. Az ostromot a fővárosban élte át.

Nyomban bekapcsolódott a kialakuló demokratikus közéletbe. Elfogadta a politikai realitásokat, azt, hogy a régi rendszer széthullott, a hatalomba bekerültek a kommunisták és a

szociáldemokraták, s a Szovjetunió – a fegyverszüneti egyezmény értelmében – beleszólást kapott az ország ügyeibe. Egyetlen pártba sem lépett be, bár 1945 tavaszán figyelemmel kísérte a katolikus pártalakítási kísérleteket, s neve szóba is került a Keresztény Demokrata Néppárt elnökeként. 1945. április 2-án egyike volt annak a nyolc közéleti személyiségnek, akiket Budapesten beválasztottak az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe.

1945. október 15-én nevezték ki – a koalíciós pártok megállapodása alapján – rendkívüli követ és meghatározott miniszteri rangban moszkvai követté, majd 1948 májusától nagykövetté. Megbízásának időszakában kezdtek kialakulni a két ország között a gazdasági, államközi és kulturális kapcsolatok, s került sor 1948 februárjában a barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási egyezmény aláírására. A kommunista párt hatalomátvétele után, 1948. szeptember 10-én felmentették, majd a Külügyminisztérium 1949 áprilisában nyugállományba helyezte. 1953. május 17-étől országgyűlési képviselő volt, a Magyar Függetlenségi Népfront budapesti választókerületében szerzett mandátumot, 1954. január 21-étől az Elnöki Tanács tagja, haláláig.